

УДК 766+741.7

Тихонюк О.В.

Національна академія образотворчого
мистецтва та архітектури

ПАПІР ЯК ФОРМОТВОРЧИЙ МАТЕРІАЛ В ПРОЕКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ КАФЕДРИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Тихонюк О.В. Папір як формотворчий матеріал в проектній діяльності студентів кафедри графічного дизайну. У статті проаналізовано пластичні якості паперу як основного формотворчого матеріалу в освітньому процесі графічних дизайнерів. Визначено засоби його виразності, технічні прийоми, різновиди. Розкриваються дидактичні властивості роботи з папером й обґрунтовується важливість застосування даного матеріалу в проектній діяльності кафедр графічного дизайну. Проаналізовано методичні рекомендації та конкретні приклади функціонування різноманітних видів роботи з папером в освітньому процесі. Визначено ряд переваг щодо використання матеріалу в професійному становленні студентів.

Ключові слова: папір, графічний дизайн, дизайн-освіта, технічні прийоми, художня виразність, проектна діяльність.

Тихонюк О. В. Бумага как формообразующий материал в проектной деятельности студентов кафедры графического дизайна. В статье проанализированы пластические качества бумаги как основного формообразующего материала в образовательном процессе графических дизайнеров. Определены средства его выразительности, технические приемы, разновидности. Раскрываются дидактические свойства работы с бумагой и обосновывается важность применения данного материала в проектной деятельности кафедр графического дизайна. Проанализированы методические рекомендации и конкретные примеры функционирования разнообразных видов работы с бумагой в образовательном процессе. Определенно ряд преимуществ относительно использования материала в профессиональном становлении студентов.

Ключевые слова: бумага, графический дизайн, дизайн-образование, технические приемы, художественная выразительность, проектная деятельность.

Tykhoniuk Olena. A paper as shaped building material is in the studies of students of graphic designers. In the article are analysed plastic qualities of paper as basic shaped building material in the educational process of

graphic designers. Certainly his facilities of expressiveness, technical receptions, kinds. Reveal of didactics properties work with a paper and importance of application of this material is grounded in project activity of departments of graphic design. Methodical recommendations and concrete examples of functioning of various types of work are analysed with a paper in an educational process. Certainly a row of advantages is in relation to the use of material in the professional education of students.

Keywords: paper, graphic design, design-education, technical receptions, artistic expressiveness.

Постановка проблеми. Папір, як матеріал, є незамінним об'єктом в навчальному процесі студентів кафедри графічного дизайну. Його використання в пропедевтичних курсах ґрунтується на доступності матеріалу, простоті технічного виконання в поєднанні з широкими конструктивними та графічними можливостями. Зокрема, як основний формотворчий матеріал, папір набув значного поширення в таких галузях як дизайн середовища та промисловий дизайн. Графічний дизайн має дещо відмінні потреби та методи професійного становлення, ці особливості потребують окремого аналізу та методичного впорядкування.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Стаття виконана відповідно до плану підготовки кадрів вищої кваліфікації та планів науково-дослідної роботи Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ще у 1930 році викладач художньо-промислової профшколи міста Кам'янця-Подільського Володимир Гагенмейстер писав: «Висока декоративна якість вирізування, легкість виконання малюнків цією технікою визнана художниками педагогами важливою для художнього виховання як засіб ознайомлення з формою, розумінням фарб і розвитку смаку» [1: 5]. Методичні рекомендації подає Є. Черневич у книзі «Мова графічного дизайну: матеріали до методики художнього конструювання» [6]. Технологічні особливості виготовлення, властивості паперу та традиції використання паперових конструкцій описано у книзі Пауліни Джонсон «Creating with paper» [9]. Автор узагальнює мистецький досвід у царині паперопластики, пропонує нові різноманітні форми. Видання знайомить з об'ємно-просторовими паперовими композиціями. Доцільність використання «такого доступного матеріалу як папір» у педагогічній художньо-творчій діяльності формулює у своєму методичному посібнику «Види художньої діяльності з паперу» Олена Швець [7]. Важливими в контексті висвітлення даної проблеми є праці Т. Костенко «Основи композиції та тривимірного формоутворення» та В. Устина «Композиція в дизайні». Дотичну проблему досліджує у своїй статті «Аплікація як вид ДПМ та впровадження методичних наробок у навчальний процес художньо-графічного факультету» П. Моценко [3]. Т.П. Ковальчук та Н.І. Резніченко розроблено посібник, у якому «розкривається зміст основних видів художньої обробки паперу», пропонується програма та структура завдань [2].

Надійшла до редакції 11.10.2013

Мета роботи. Розкрити технічні, образотворчі та методологічні особливості паперу як основного формотворчого матеріалу в дизайнерському проекті.

Виклад основного матеріалу. Графічний дизайн охоплює більш широкий спектр діяльності з папером, використовуючи його як в базовій освіті пропедевтичних курсів, так і в більш зрілих студентських проектах. Напротивагу іншим видам дизайн-проекування, папір в графічному дизайні є формотворчим матеріалом не лише на етапі ескізування та презентації проекту, а й вихідного дизайн-продукту. Важливим є те, що графічні дизайнери безпосередньо стикаються з цим матеріалом у своїй професійній діяльності. Відтак часто студенти самі пропонують різні види діяльності з папером у своїх курсових та кваліфікаційних роботах.

Відтак, в освітньому процесі використовуються не лише його конструктивні, а й графічні та навіть образні властивості.

Паперопластика – одна з базових дисциплін, яка входить в навчальний курс формоутворення на кафедрі графічного дизайну. Разом із загальною практикою в графічному дизайні існують характерні цілі та вимоги до подібних практичних завдань, зумовлених особливостями професійної діяльності. Такі широкі дидактичні можливості паперопластики багато в чому завдячують пластичним якостям паперу. Метою пропедевтичних дисциплін є ознайомлення з основами об'ємно-просторового моделювання та конструювання в узгодженні з властивостями матеріалу, а також засвоєння технічних прийомів.

Спочатку відбувається ознайомлення студентів з якісними показниками паперу, його властивостями та технічними особливостями роботи з ним на основі теоретичного матеріалу та практичних вправ.

Наступні завдання на основі базових геометричних форм покликані забезпечити оволодіння матеріально-конструктивним мисленням, розумінням функціонально-естетичних засад проекту та єдності функції і конструкції. Особисто конструюючи складні об'ємно-просторові композиції, студенти опановують принципи просторової трансформації заданої площини, структурування окремих елементів форми. Важливою задачею саме для майбутніх графічних дизайнерів є створення серії об'єктів на базі єдиної формоутворюючої парадигми, що є основою такої професійної діяльності як пакування.

Іншою галуззю використання пластичних якостей паперу в графічному дизайні є площинні композиції, виконані такими техніками як аплікація, витинання, вирізування та колаж. В деяких навчальних закладах відповідні практичні завдання були внесені у навчальні програми художньо-графічних факультетів педагогічних вузів на кафедрах декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та графіки. Папір як об'єкт формальних пошуків набуває популярності й у дипломному проектуванні, де студент сам обирає цей матеріал з огляду на його графічну виразність.

Можливості вирізування та аплікації з паперу дозволяють наочно пояснити студенту композиційні принципи, зокрема симетрії. На даному етапі навчан-

ня техніка «співпрацює» зі студентом, створюючи подекуди несподівані для нього результати, дозволяючи без зусиль дослідити на практиці теоретичні знання подані викладачем. «Папір завдяки своїй досяжності та простоті обробки є одним з найбільш рухливих матеріалів» [7:51]. Велике значення для розвитку студента має можливість «матеріалізації» принципів симетрії: дзеркальної, осьової, центральної, гвинтової. «Річ у тому, що папір є одночасно дуже пластичним матеріалом і достатньо пружним, тому з його допомогою легко отримати будь-яке поєднання осей та площин симетрії, чого не можна досягти в інших матеріалах» [8: 9].

Прикладом використання техніки вирізування з паперу на факультеті графічного дизайну може бути дипломна робота студентки КДІДПМД ім. Михайла Бойчука Наталії Корнієнко. Темою диплому студентка обрала проектування календаря. Його окремі аркуші оформлені сюжетно-декоративними композиціями в техніці витинання, що відображають народні свята відповідно до пори року. Роль паперовитинання у формуванні майбутнього професійного митця відзначає у своїй праці М. Станкевич: «Різноманітні типи симетрії витинанок мають прямі аналогії з орнаментальною структурою інших видів декоративного мистецтва, тому техніка витинання наочно показує студентам «роботу» прямого і дзеркального рапорту в створенні будь-якого візерунка. Вони отримують найзагальніші уявлення про просте і складне, про закінчене і нескінченне, про закрите і відкрите, про розчленоване і цільне, про ажурне і силуетне, про чітко упорядковане і природно вільне тощо» [4: 115].

Перевагою даної техніки можна назвати безпосередній контакт з площинним матеріалом (папір), адже його прорізування примушує студента відчувати «тіло» площини, яке він звик сприймати умовно, відтворюючи образи за допомогою олівця, і, намагаючись створити ілюзію простору. Це допоможе глибше зрозуміти закони суто графічної, рисованої композиції, де площина виступає точкою відліку у побудові простору. Таким чином мова паперовитинання наближена до як об'ємним, так і графічних проектів графічного дизайну. Додатковими засобами художньої виразності витинання та аплікацій з паперу також є ажурність, графічна чіткість, площинність.

Простеживши використання різноманітних технік роботи з папером в площинних композиціях, зауважимо їх суттєві переваги у навчальному проектуванні. Серед основних методичних переваг – виховання у майбутнього графічного дизайнера відчуття відбору, тобто виявлення основних і характерних рис зображувальної форми, розуміння знаковості зображуваного предмету, його силуетної пластики. Іншим важливим аспектом є можливість різних пошуків, не відмежовуючи їх від формальної композиції та не порушуючи функціональної цінності дизайн-об'єктів (листівка, пакування, календар і т.д.). Простота виконання в поєднанні з широкими виражальними можливостями паперу сприяють розвитку образного мислення, формуванню професійності митця, самореалізації його творчих здібностей. Важливе

значення в процесі проектування мають якісні вдосконалення у виробництві паперу, використання паперу різних сортів.

Спорідненість пластичної мови паперовитинання та аплікації як з декоративним мистецтвом, так і графікою дозволяє студенту глибоко вникнути в структуру народного мистецтва, усвідомити його декоративні особливості та художньо-естетичні засади, що сприяють становленню нової генерації митців та, у більш глобальних масштабах, формуванню національної мистецької школи.

Паперопластика та паперовитинання сприяє розвитку абстрактного мислення та формального бачення композиції. Відчуваючи у руках поверхню матеріалу та інструмента, студент бере безпосередню участь у створенні форми з паперу, що надає можливість всебічного виховання сенсорної системи, розвиває відчуття ритму та пластики форми. Те, що в інших видах мистецтва вимагає додаткового композиційного (методичного) тлумачення, тут є наочним, адже матеріал дозволяє працювати з чіткою композиційною схемою, яка до того ж несе в собі мистецьку та естетичну цінність.

Висновок. Проаналізовані приклади вказують на доцільність запровадження завдань із застосуванням різних видів роботи з папером у навчальний процес на кафедрах графічного дизайну. Папір хоч і не надто тривкий матеріал, але зручний для художньої обробки та має широкий спектр засобів виразності. Тривимірні та площинні твори, виконані способом макетування, конструювання, вирізування та витинання, виявляють папір як самодостатній продукт проектної діяльності студентів, який є носієм форми. Практичні завдання з паперопластики та паперовитинання полегшують засвоєння теоретичних знань з основ формоутворення, композиції, кольорознавства та формотворення.

Подальший напрямок дослідження. Виконання площинних композицій з використанням різноманітних прийомів та технік роботи з папером в проектній діяльності студентів є актуальним у навчальному процесі. А запровадження паперопластики у навчальні програми потребує подальших методологічних розробок з урахуванням специфіки кафедри графічного дизайну.

Використана література:

1. *Гагенмейстер В. М.* Настіні паперові прикраси Кам'янецьчини / В. М. Гагенмейстер. – Кам'янець-Подільський. – 1930. – 23 с.
2. *Ковальчук Т. П.* Виды художественной работы с бумагой: наглядно-методическая разработка / Т. П. Ковальчук, Н. И. Резниченко. – Одесса: Астропринт. – 1998. – 76 с.
3. *Моценко П.* Аплікація як вид ДПМ та впровадження методичних наробок у навчальний процес художньо-графічного факультету / П. Моценко // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2006. – № 6. – С. 3-13.
4. *Станкевич М. Є.* Українські витинанки / М. Є. Станкевич. – К.: Наукова думка, 1986.
5. *Устин В. Б.* Композиция в дизайне М.: АСТ: Астрель, 2007. — 239 с.; 2-е изд.
6. *Черневич Е. В.* Язык графического дизайна: материалы к методике худож. Конструирования. – М.: ВНИИТЭ, 1975. – 137 с.
7. *Швец О. М.* Види художньої діяльності з паперу: Метод. посібник. Центр дитячої та юнацької творчості Ленінського р-ну / О. М. Швец. – Запоріжжя: Поліграф, 2003. – 71 с.: іл.
8. *Яворская С.* Цели и задачи симпозиума / С. Яворская // Проблемы изучения, сохранения и использования искусства вырезки: материалы междунар. Симпозиума / Домодедовский историко-художественный музей. Отв. ред. Н. М. Полунина. – М.: ООО «ЦПВасиздаст», 2006. – С. 9-15.
9. *Jonson P.* Creating with Paper / P. Jonson. – Seattle: University of Washington Press, 1958.